

Юрій ПОЛТАВЕЦЬ

ад'юнкт кафедри гуманітарних наук

Інституту морально-психологічного забезпечення

Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9188-7468>

e-mail: poltavec1979@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ІМЕНІ ГЕТЬМАНА ПЕТРА САГАЙДАЧНОГО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Висвітлено питання організації навчального процесу, наукової й науково-технічної діяльності, міжнародного співробітництва в Національній академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного (НАСВ) у Львові. Проведено аналіз змін у структурі навчального процесу, створення та удосконалення навчально-матеріальної бази, підготовки фахівців сухопутних військ. Виснувано, що на сьогодні Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного – один із провідних навчальних закладів у системі військової освіти Міністерства оборони України, який гармонійно поєднує традиції класичної європейської та вітчизняної військових шкіл, творчо використовує сучасний досвід вишколу військових спеціалістів передових держав світу, високу динаміку розвитку власної навчально-матеріальної бази і науково-педагогічного потенціалу.

Зазначено, що надання необхідних курсантові знань та навичок при зменшенні навчальних годин змусило змінити не лише змістовне наповнення навчання, а й підходи, філософію викладання в академії, що досягнуто зменшенням часу на лекційні заняття та збільшенням його на практичні. Стверджено, що наявність і стан матеріально-технічної бази академії дозволяє ефективно готувати офіцерів, сержантів та солдатів – військовослужбовців для Збройних сил України (ЗСУ) із врахуванням вимог сьогодення, нових поглядів на застосування військових підрозділів і змін, що відбуваються в повсякденній практичній діяльності військ (сил).

Ключові слова: НАСВ, навчальний процес, навчально-матеріальна база, міжнародне співробітництво, курсанти, офіцери, сержанти, солдати.

Реформування і розвиток Збройних сил України, зміни в нормативно-правових документах щодо застосування військового компонента, удосконалення та розвитку системи вищої військової освіти зумовлені завданнями збройних сил на сучасному етапі й наближення їх до освітніх стандартів НАТО. Активне реформування ЗСУ та системи військової освіти, зокрема у зв'язку з російською агресією щодо України в 2014 р., вплинули на потребу удосконалення навчального процесу у НАСВ та підготовку військових фахівців для сухопутних військ ЗСУ. Вивчення

історичного досвіду реформування та розвитку ЗСУ, зокрема системи військової освіти, дозволить забезпечити сучасну та якісну підготовку курсантів у НАСВ¹.

З 1 вересня 2009 р. згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 р. № 467 Львівський орден Червоної Зірки інститут Сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного виведено зі складу Національного університету «Львівська політехніка» і перетворено на Академію сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного з утворенням в її складі Військового коледжу сержантського складу. У той час у структурі академії були три факультети: підготовки із забезпечення військ, бойового застосування військ, ракетних військ і артилерії; три загально-академічні кафедри: управління повсякденною діяльністю військ (сил), іноземних мов та військового перекладу, фізичного виховання спеціальної підготовки і спорту; Науковий центр сухопутних військ; Військовий коледж; Центр забезпечення навчального процесу; рота матеріально-технічного забезпечення.

У процесі діяльності НАСВ відбувалися певні зміни у її структурі. Так, з 2010 р. на базі кафедр аеромобільних військ та розвідки постав факультет аеромобільних військ і розвідки. Керівництво академії на чолі з генералом Павлом Ткачуком доклало чимало зусиль до створення навчально-матеріальної бази, навчальних програм підготовки та власне ліцензування підготовки розвідників і десантників. Однак один із негативних моментів подальшого вишколу військових фахівців аеромобільних військ і розвідників в академії виник у 2010 р. після звернення митрополита Одеського й Ізмаїльського Агафангела до президента України з проханням вирішити питання щодо відновлення Одеського інституту сухопутних військ та повернення певних спеціальностей зі Львова до Одеси. Так, 20 травня 2010 р. голова Одеської ОДА (обласної державної адміністрації) Едуард Матвійчук заявив, що до 1 вересня до Одеси повернеться Інститут сухопутних військ. Уже 25 травня Львівська облрада виступила на захист Академії сухопутних військ у Львові. Безпосередньо голова Львівської ОДА Василь Горбаль висловився за збереження академії у Львові та назвав провокаційним звернення митрополита.

Президент України Віктор Янукович, посилаючись на думки «експертів», зауважив, що на Львівщині відсутні належні умови (зокрема кліматичні!) для підготовки вояків аеромобільних військ. Мовляв, на Півдні України – найкращі умови для вишколу таких фахівців. «Тому частина (Академії Сухопутних військ) – два факультети – повинні бути там і готуватися на відповідній базі», – вважав В. Янукович².

Згодом на підставі наказу Командувача сухопутних військ (КСВ) № 282 від 26.07.2010 р. «Про переведення курсантів з Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного до військового інституту Одеського політехнічного університету» та наказу КСВ № 228 від 13.05.2011 р. «Про заходи щодо реорганізації

¹ Детально див.: Біла книга-2010. Збройні сили України / гол. роб. групи: І. Руснак. Київ: Міністерство оборони України, 2011. 84 с.; Біла книга – 2011. Збройні Сили України. Київ, 2012. 84 с.; Біла книга – 2012. Збройні Сили України. Київ, 2013. 74 с.; Біла книга – 2013. Збройні Сили України. Київ, 2014. 75 с.; Біла книга – 2014. Збройні Сили України. Київ, 2015. 84 с.; Біла книга – 2015. Збройні Сили України. Київ, 2016. 104 с.; Біла книга – 2016. Збройні Сили України. Київ, 2017. 112 с.; Біла книга – 2017. Збройні Сили України. Київ, 2018. 152 с.

² Цицак І. Зворотний десант. *Львівська пошта*. 2010. 1 червня. № 57. URL: <http://www.lvivpost.net/suspilstvo/n/7049>.

військового інституту Одеського національного політехнічного університету» із закладу протягом 2010–2011 рр. переведено курсантів за спеціальностями «Фізичне виховання і спорт», «Продовольче забезпечення підрозділів (частин, з'єднань)», «Речове забезпечення підрозділів (частин, з'єднань)»³.

Процес переведу десантників і розвідників зі Львова в Одесу тривав аж до 2013 р. Того року згідно з директивою Міністра оборони України від 01.07.2013 р. № Д-322/1/02 було внесено зміни щодо скорочення факультету аеромобільних військ та розвідки, зменшення загальної кількості науково-педагогічних працівників, приведення структури підрозділів академії до вимог наказу Міністерства оборони та Міністерства освіти і науки України від 26.07.2013 р. № 521/1041 «Про затвердження Типових нормативів для розробки штабів (штатних розписів) вищих навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів та військових ліцеїв». З листопада 2011 р., згідно з організаційною директивою Міністра оборони України від 25 жовтня 2011 р. № 322/1/*8, до складу академії приєднано Міжнародний центр миротворчості та безпеки.

На виконання рішення начальника Генерального штабу – головнокомандувача Збройних сил України від 14.04.12 р. № 322/1/1975 в академії проведено повний комплекс заходів щодо розгортання підготовки військових фахівців, перевід яких сплановано з факультетів військової підготовки, дислокованих у м. Харків та Кам'янець-Подільський. Так, у 2012 р. засновано чотири кафедри й факультет підготовки спеціалістів інженерних військ і військ радіаційного, хімічного та біологічного захисту. Для забезпечення якісного вишколу інженерів-танкістів кафедру бронетанкової техніки факультету бойового застосування військ реорганізовано в кафедру озброєння та військової техніки. Для забезпечення підготовки молодших спеціалістів, переведення яких також було сплановано до складу Військового коледжу сержантського складу, введено три циклові комісії. Також вжито заходи щодо створення 184-го Навчального центру академії для підготовки кваліфікованих фахівців⁴.

На виконання вимог наказу командувача сухопутних військ Збройних сил України від 18.05.2013 р. № 228 «Про переведення курсантів набору 2012 р. за спеціальностями “Озброєння та військова техніка” та “Озброєння і засоби військ радіаційного, хімічного, біологічного захисту та екологічна безпека”» було переведено курсантів за зазначеними спеціальностями до подальшого навчання на факультет військової підготовки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»⁵.

На вересень 2013 р. у структуру академії входили такі підрозділи: три загальноакадемічні кафедри; чотири факультети (бойового застосування військ; ракетних військ і артилерії; підготовки спеціалістів із забезпечення військ; підготовки спеціалістів бойового (оперативного) забезпечення; Військовий коледж сержантського складу, Науковий центр сухопутних військ, Міжнародний центр миротворчості та безпеки, 184-й Навчальний центр, Центр забезпечення навчального процесу, Навчально-науковий центр мовної підготовки, підрозділи забезпечення.

³ Поточний архів стройової частини Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (далі – Поточний архів стройової частини НАСВ). Спр. 11. Інв. № 425. С. 66–67.

⁴ Поточний архів стройової частини НАСВ. Історичний формуляр. С. 106.

⁵ Поточний архів стройової частини НАСВ. Спр. № 96. Т. 2. Інв. № 295 ДСК. С. 105110.

21 вересня 2015 р. відповідно до Указу президента України № 551/2015 Академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного надано статус національної. Своє рішення Петро Порошенко оголосив на урочистому шикуванні академії під час його візиту на Львівщину. Як зазначив президент України, указ про надання академії статусу національної – не лише загальнодержавне визнання результатів діяльності колективу славетного вишу, а й потужний імпульс для подальшого розвитку академії, її внеску в забезпечення обороноздатності країни.

З 2014 р. факультет підготовки спеціалістів із забезпечення військ реформовано в загальновійськовий факультет. І відповідно до наказу Міністерства оборони України від 30.05.2017 р. № 298 «Про введення в дію Рішення колегії Міністерства оборони України» від 23.05.2017 р. з 01.06.2018 р. він мав бути реорганізованим в Інститут морально-психологічного забезпечення на чолі з полковником Сергієм Скрипником.

У єдиному навчально-науковому комплексі Національної академії з вересня 2018 р. функціонують:

– Інститут морально-психологічного забезпечення та три факультети: (бойового застосування військ; ракетних військ і артилерії; підготовки спеціалістів бойового (оперативного) забезпечення), що вишколюють спеціалістів на посади офіцерського складу;

– чотири загально-академічні кафедри: (іноземних мов та військового перекладу; мобілізаційної, організаційно-штатної, кадрової роботи та оборонного планування; управління повсякденною діяльністю військ та тилового забезпечення; фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту);

– Військовий коледж сержантського складу;

– Науковий центр сухопутних військ;

– Навчально-науковий центр мовної підготовки;

– 184-й Навчальний центр;

– Міжнародний центр миротворчості та безпеки;

– підрозділи забезпечення академії (рота матеріально-технічного забезпечення, інформаційно-обчислювальний центр, інформаційно-телекомунікаційний вузол, поліклініка (з лазаретом на 20 ліжок), військовий оркестр, клуб, навчально-виробнича майстерня, контрольно-технічний пункт, бібліотека, курсантська їдальня, команда сторожової охорони).

У період 2009–2018 рр. з урахуванням вимог законів та керівних документів Міністерства освіти і науки та Міністерства оборони України відбувалися певні зміни в освітньому процесі НАСВ й удосконаленні її навчально-матеріальної бази. Основні з них:

– використання новітніх форм і методів навчання, орієнтовані на підвищення якісних компетенцій пізнавальної діяльності курсантів та посилення їх професійних навиків зі всіх навчальних дисциплін;

– запровадження сучасних форм освітньої діяльності – електронні підручники, навчальні фільми;

– використання у навчальному процесі засобів імітаційного моделювання («Follow Me», «J-CATS», «Battle Command»), сучасної комп'ютерної техніки, мережі Інтернет, системи електронного навчання «Moodle» й інших програмних продуктів, які забезпечують повну інформаційну базу навчальних дисциплін і можливість проведення тестового контролю знань;

– оволодіння курсантами знаннями, навичками й умінням роботи у складі підрозділів багатонаціональних сил із застосуванням стандартних процедур роботи штабів НАТО;

– вдосконалення змісту навчальних програм і тематичних планів фахових та гуманітарних дисциплін у напрямі формування в курсантів лідерських компетенцій і впровадження досвіду застосування військ в антитерористичній операції (АТО) й операції об'єднаних сил (ООС) на Сході України та локальних конфліктах, операціях із підтримання миру й безпеки;

– застосування нових форм і методів навчання курсантів, спрямованих на індивідуалізацію їхньої підготовки, через ретельне вивчення особистих здібностей до засвоєння навчальних дисциплін, визначення відповідних індивідуальних завдань на семінарські та групові заняття, підготовку до наукових (рефератів) і дипломних робіт тощо.

На загальноакадемічних та факультетських кафедрах створено навчально-тренувальні комплекси, де активно використовуються сучасні комп'ютерні комплекси та тренажери, як-от: тренажери екіпажу КДТЕ БМП-2 (6 од.), Т-64 (танк) (3 од.), БТР-4Е (3 од.), електронний (лазерний) тир-тренажер Т-1 (2 од.).

За досвідом провідних країн у НАСВ під час проведення польових виходів на базі Міжнародного центру миротворчості та безпеки, у ході проведення двосторонніх тактичних навчань, курсанти активно використовують комплекти багатоцільової комплексної лазерної системи ураження цілей «MILES», що дало змогу забезпечити високу ефективність проведення занять на етапах одиночної підготовки та злагодженні підрозділів загалом⁶.

Під час занять широко застосовують мультимедійне обладнання, інтерактивні дошки, тестові програми контролю знань курсантів і слухачів. З 2009 р. на кафедрах іноземних мов та військового перекладу запроваджена унікальна система викладання іноземної мови. Її суть полягає в інтенсифікації мовної підготовки як самого процесу навчання, так і заняття безпосередньо. Кардинально змінено принципи розподілу бюджету часу на дисципліну. Переглянуті методи роботи викладача в аудиторії.

Організація проведення занять із науково-педагогічними працівниками відрізняється творчим підходом до обрання методики проведення. Впровадження компетентнісного підходу до системи підготовки військових фахівців забезпечило формування нової системи діагностичних засобів із переходом від оцінки знань до оцінки компетенцій та визначення рівня компетентності.

Результат зазначених реформувань такий: вдосконалення освітніх технологій; підвищення рівня професійної компетентності викладача; інтеграція системи військової освіти в академії до сучасної світової системи підготовки військових фахівців; очікувані й вимірювані конкретні досягнення курсантів, які визначають, що здатний робити випускник після закінчення навчання.

Для забезпечення ефективного функціонування у сучасних умовах в академії було вдосконалено систему управління навчальним процесом. Передовсім, така

⁶ Застосування у Збройних Силах України багатоцільової комплексної лазерної системи ураження цілей (MILES). *Збірник наукових праць Військової академії (м. Одеса). Технічні науки / С. В. Рижов, О. М. Совгар, С. В. Давіденко та ін. Одеса, 2015. Вип. 1. С. 27–31.*

реорганізація була пов'язана з необхідністю реалізації на той час Болонського процесу в системі вищої освіти України й інтенсифікації діяльності вищих військових навчальних закладів. Створення в академії системи управління навчальним процесом із використанням комп'ютерної техніки та пакета програм «Деканат» надало змогу підвищити якість й оперативність вирішення завдань, що виникають у системі управління вищими закладами освіти.

Застосування з 2012 р. сучасної інноваційної технології – системи модульного об'єктно-орієнтованого навчального середовища «Moodle» (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – надало змогу викладачам значно скоротити час на організацію навчального процесу, ефективно проводити контрольні заходи, автоматизувати систему рейтингової оцінки роботи курсантів, залучати їх до формування навчально-методичних матеріалів, а самим курсантам – гарантовано набути знання та навички, одержати незалежне оцінювання знань, високу мотивацію для самостійного вивчення й опанування дисципліни, реальну участь у науковій роботі.

Окрім зазначеної системи, викладачі окремих кафедр розробляють і впроваджують інші засоби мультимедійного навчання. Найцікавіші – розробки із застосування мультимедійних додатків – використання 3D-моделювання та анімаційних схем, що дає змогу уявити будову основних зразків озброєння і військової техніки (ОВТ), силових агрегатів, механізмів та порядок роботи їх складових. Використання цих програмних продуктів забезпечує передовсім підвищення рівня засвоєння матеріалу навчальних дисциплін в умовах обмеженого часу, кількості зразків ОВТ і кількості курсантів (студентів)⁷.

Не менш значне досягнення колективу академії – повноцінне становлення системи підготовки військових фахівців для інженерних військ, радіаційного, хімічного й біологічного захисту (РХБЗ), інженерів-танкістів і 184-го Навчального центру, реалізовано за всіма напрямками освітньої діяльності. Найголовніший елемент, безперечно, – створення дієздатних колективів навчальних підрозділів. Особливо відзначені в цьому начальник факультету підготовки спеціалістів із забезпечення військ полковник Сергій Скрипник і начальник факультету підготовки спеціалістів інженерних військ та військ РХБЗ полковник Михайло Івасюк. Зокрема, сформована система підготовки фахівців інженерних військ дозволила провести на базі академії водолазний збір з інструкторами-водолазами ЗСУ. Окремо треба відзначити участь академії у міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти», де серед вищих навчальних закладів її неодноразово відзначали.

Також НАСВ активно бере участь у міжнародних конференціях, присвячених питанням військової освіти, які проводяться з метою вивчення передового досвіду країн-членів НАТО в галузі організації підготовки військових фахівців відповідно до сучасних вимог, а також обміну досвідом із питань застосування у навчальному процесі вищих навчальних закладів сучасних методик, навчальних програм і способів організації дистанційного навчання.

Один із важливих етапів змін в освітній діяльності Національної академії розпочинається із початком збройної агресії з боку Російської Федерації (РФ) проти України, під час якого вперше проводяться дотермінові випуски молодих лейтенантів

⁷ Нариси історії Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного: монографія / П. П. Ткачук, О. П. Красюк, А. І. Харук та ін. Львів: АСВ. 2015. С. 72.

на підставі розпоряджень Кабінету Міністрів України (2014–2017). Особливу увагу зосереджено на підготовці випускників-лейтенантів, випускників кафедри військової підготовки, слухачів курсів підвищення кваліфікації та викладачів 184-го Навчального центру. Власне з 2017 р. впроваджено нову форму підготовки – посилену практичну підготовку випускників, яка проводилася протягом трьох тижнів перед випуском. Заняття відбуваються через вихід курсантів на полігони, відповідно до змісту програм, затверджених замовниками. Загальний бюджет часу становив для всіх спеціалізацій 216 год практичних занять. Курси проводилися на базі восьми військових частин (А2615, А4150, А3085, А2641, А4152, А3321, А0666, А2399). Програми курсів складені з урахуванням реального стану підготовки курсантів, потреби в їхньому володінні конкретними навичками, необхідними сучасному командирові підрозділу з урахуванням досвіду, набутого під час застосування підрозділів в АТО (ООС). Структурно зміст програм складався з трьох основних модулів: «Лідерство та адміністрування», «Основних предметів загальновійськової підготовки», «Корегування вогню артилерії». Завершальним етапом курсів було проведення триденного тактичного навчання із виставленням персональної оцінки кожному курсантові.

Також організація навчального процесу спрямовується на адаптацію освітньої діяльності академії до вимог нової редакції Закону України «Про вищу освіту» та впровадження досвіду застосування військ в антитерористичній операції шляхом розробки і впровадження професійних стандартів вищої освіти, освітньо-професійних програм, планів та програм вдосконалення практичної підготовки⁸. Що стосується особливостей підготовки військових фахівців для сухопутних військ ЗСУ, треба зазначити, що з 2015 р. навчальні плани-програми складені з урахуванням збільшення практичної складової і введення елементів підготовки за досвідом АТО.

Так, було підвищено питому вагу бюджету навчального часу для вивчення дисциплін професійно-практичної підготовки з 35 до 50 %. Під час проведення комплексних тактичних і тактико-спеціальних занять із курсантами відбулося поєднання декількох дисциплін, наприклад із тактики, топографії, тактичної медицини, вогневої підготовки, вибухової справи, морально-психологічного забезпечення тощо. Більшість кафедр НАСВ кардинально змінили формат практичної підготовки й польових занять. Зокрема, серед курсантів 1-го курсу формувалася ротна тактична група, яка протягом п'яти діб здійснювала підготовку до проведення ударно-пошукових дій, 20-кілометровий марш у пішому порядку в район виконання завдань та безпосередньо їх виконувала. Надалі до програми вдосконалення практичної підготовки вже залучались 2-й і 3-й курси⁹.

Важливим є пошук нових шляхів у змісті й порядку викладання дисциплін. З урахуванням досвіду АТО, кафедра вогневої підготовки впровадила нові комплексні тактико-спеціальні вправи. Зокрема, виконання вправ із підствольних гранатометів із

⁸ Збірник матеріалів навчально-методичного збору науково-педагогічних, педагогічних і наукових працівників Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. 27–29 серпня 2014 р. / за заг. ред. П. П. Ткачука. Львів: АСВ, 2014. С. 14; Збірник матеріалів навчально-методичного збору науково-педагогічних, педагогічних і наукових працівників Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного / за заг. ред. П. П. Ткачука. Львів: АСВ, 2015. С. 5–25.

⁹ Доповідь заступника начальника НАСВ з навчальної роботи полковника О. П. Красюка / Збірник матеріалів навчально-методичного збору ... Львів, 2016; Там само. Львів, 2017.

відкритої та закритої вогневої позиції, реактивних протитанкових гранатометів, а для курсантів факультету ракетних військ і артилерії виконання вправ із борту машини.

Національна академія заклала принципово новий зміст у навчальну дисципліну «Тактика», яка є основою для інших тактико-спеціальних дисциплін. Докорінно змінені «Інформаційні технології» та «Основи військового управління», які мають забезпечити набуття компетентностей у використанні програмних продуктів «Follow Me», «Battle Command», «JCATS» та прийняття рішень й управління тактичними підрозділами за євроатлантичними стандартами.

Надалі кафедра вогневої підготовки забезпечила виконання вправ за новим Курсом стрільб, який скориговано за досвідом АТО, а використання системи «MILES» на кафедрі тактики вже стало буденною справою, що дає змогу курсантам підвищити індивідуальну підготовку, а також навчитися вправно діяти у складі підрозділу.

Необхідно зазначити, що з надходженням на озброєння артилерійських підрозділів «нових» зразків озброєння, до підготовки курсантів-артилеристів було введено виконання вогневих завдань із самохідної гаубиці 2С1, гаубиці-пушки Д-20, міномета КБА-48М1.

Порівняно з попередніми роками досягли вищого рівня ефективності навчальні збори, що вчать за програмами підготовки офіцерів запасу. Було забезпечено набуття практичного досвіду в роботі на первинних офіцерських посадах, виконано програму практичної підготовки (зокрема у виконанні вправи стрільб), ознайомлено з основами експлуатації озброєння і військової техніки.

Заслуговує уваги належний рівень підготовки та проведення кафедрою тактики підрозділів бойового (оперативного) забезпечення командно-штабних навчань «Інженер-2017» із використанням програмного забезпечення «JCATS». Так, на початку червня курсанти 3-го курсу вдосконалювали навички на базі Центру імітаційного моделювання академії з питань виконання завдань інженерного забезпечення та підготовки оборони батальйонно-тактичної групи (БТГр)¹⁰.

Відповідно до розпорядження начальника Генерального штабу – головнокомандувача ЗСУ від 14.07.2017 р. № 17783/С, організаційно-методичних вказівок із впровадження бойової армійської системи (БАРС) у загальну систему підготовки ЗСУ, протоколу робочої наради з керівним складом ЗСУ щодо впровадження бойової армійської системи від 25.07.2017 р. № 18700/С та з метою подальшого впровадження бойової армійської системи в навчально-виховний процес академії в період з 15.09.2017 р. по 31.08.2018 р. проведений експеримент із підготовки за бойовою армійською системою курсантів. Його мета полягає у відпрацюванні та пошуку єдиного оптимально-правильного рішення щодо ефективності БАРС для впровадження її в наявну систему підготовки курсантів, формування навиків ефективного пересування на полі бою, вмілого використання зброї, виконання завдань в екстремальних ситуаціях та контролю будь-якої нештатної (бойової) ситуації у ЗСУ. До проведення експерименту БАРС було залучено шість навчальних груп факультету бойового застосування військ, до експерименту із застосування вправ за системою «Кросфіт» – п'ять навчальних груп факультету ракетних військ і артилерії.

¹⁰ Збірник матеріалів навчально-методичного збору... Львів, 2015. С. 5–25; Доповідь заступника начальника НАСВ з навчальної роботи полковника О. П. Краснока / Збірник матеріалів навчально-методичного збору... Львів, 2017; Там само. Львів, 2018.

Отже, на сьогодні Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного – один із провідних навчальних закладів у системі військової освіти Міністерства оборони України, який гармонійно поєднує традиції класичної європейської та вітчизняної військової школи, творчо використовує сучасний досвід підготовки військових спеціалістів передових держав світу, високу динаміку розвитку власної навчально-матеріальної бази й науково-педагогічного потенціалу. Надання необхідних курсантові знань і навичок при зменшенні навчальних годин змусило змінити не лише змістовне наповнення навчання, а й підходи, філософію викладання в академії. Це досягнуто через зменшення часу на лекційні заняття та збільшення на практичні. Наявність і стан матеріально-технічної бази закладу дозволяє ефективно готувати офіцерів, сержантів та солдатів – військовослужбовців для ЗСУ із врахуванням вимог сьогодення, нових поглядів на застосування військових підрозділів і змін, що відбуваються в повсякденній практичній діяльності військ (сил).

REFERENCES

1. Bila knyha – 2010. Zbroini Syly Ukrainy. (2011). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
2. Bila knyha – 2011. Zbroini Syly Ukrainy. (2012). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
3. Bila knyha – 2012. Zbroini Syly Ukrainy. (2013). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
4. Bila knyha – 2013. Zbroini Syly Ukrainy. (2014). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
5. Bila knyha – 2014. Zbroini Syly Ukrainy. (2015). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
6. Bila knyha – 2015. Zbroini Syly Ukrainy. (2016). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
7. Bila knyha – 2016. Zbroini Syly Ukrainy. (2017). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
8. Bila knyha – 2017. Zbroini Syly Ukrainy. (2018). Kyiv: Ministerstvo obrony Ukrainy [in Ukrainian].
9. Dopovid zastupnyka nachalnyka NASV z navchalnoi roboty polkovnyka Krasiu-ka O. P. (2016). In *Zbirnyk materialiv navchalno-metodychnoho zboru naukovopedahohichnykh, pedahohichnykh i naukovykh pratsivnykiv Akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho*. Lviv: NASV [in Ukrainian].
10. Dopovid zastupnyka nachalnyka NASV z navchalnoi roboty polkovnyka Krasiu-ka O. P. (2017). In *Zbirnyk materialiv navchalno-metodychnoho zboru naukovopedahohichnykh, pedahohichnykh i naukovykh pratsivnykiv Akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho*. Lviv: NASV [in Ukrainian].
11. Dopovid zastupnyka nachalnyka NASV z navchalnoi roboty polkovnyka Krasiu-ka O. P. (2018). In *Zbirnyk materialiv navchalno-metodychnoho zboru naukovopedahohichnykh, pedahohichnykh i naukovykh pratsivnykiv Akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho*. Lviv: NASV [in Ukrainian].

12. Ryzhov, Ye. V., Sovhar, O. M., Davidenko, S. V., Zeleniukh, O. M., & Kolesnyk, V. O. (2015). Zastosuvannia u Zbroinykh Sylakh Ukrainy bahatotsilovoi kompleksnoi lazernoi systemy urazhennia tsilei (MILES). *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoi akademii (m. Odesa). Tekhnichni nauky*, 1, 27–31 [in Ukrainian].
13. Tkachuk, P. (2015). (Ed.). *Zbirnyk materialiv navchalno-metodychnoho zboru naukovovo-pedahohichnykh, pedahohichnykh i naukovykh pratsivnykiv Akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho*. Lviv: ASV [in Ukrainian].
14. Tkachuk, P., Kراسиuk, O., & Kharuk, A. (2015). *Narysy istorii Akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho: monohrafiia*. Lviv: ASV [in Ukrainian].
15. Tkachuk, P. (2014). (Ed.). *Zbirnyk materialiv navchalno-metodychnoho zboru naukovovo-pedahohichnykh, pedahohichnykh i naukovykh pratsivnykiv Akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho 27-29 serpnia 2014 r.* Lviv: ASV [in Ukrainian].
16. Tsytsak, I. (2010, Cherven 1). Zvorotnyi desant. *Lvivska poshta*. Retrieved from <http://www.lvivpost.net/suspilstvo/n/7049> [in Ukrainian].

Yurii POLTAVETS

*Adjunct Professor at the Department of Humanities,
Institute of Moral and Psychological Support
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9188-7468>
e-mail: poltavec1979@gmail.com*

FEATURES OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE HETMAN PETRO SAHAIDACHNYI NATIONAL ARMY ACADEMY AT PRESENT

The article covers issues concerning management of educational process, scientific and scientific-technical activity, international cooperation in the Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy (NAA) in Lviv. An analysis of changes in the educational process structure, the creation and improvement of learning and material resources, and Ground Forces training is carried out. The author concludes that today the Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy is one of the leading educational institutions in the Ministry of Defense of Ukraine's military education system. It harmoniously combines the traditions of classical European and domestic military schools, creatively uses advanced countries' modern experience to train military specialists, maintains a high dynamics of development of its learning and material resources, and scientific and pedagogical potential.

Providing the cadet with the necessary knowledge and skills with reducing the number of hours, forced the academy to change not only the content of education but also approaches, philosophy of teaching. It was achieved by reducing the time for lectures and increasing practice. The availability and condition of the academy's learning and material resources allow effective training of officers, sergeants, and soldiers - servicemen for the Armed Forces of Ukraine (AFU), taking into account today's requirements, new views on the use of military units and changes in a daily practice of forces.

Keywords: Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, educational process, learning and material resources, international cooperation, cadets, officers, sergeants, soldiers.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2020
33

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. 540 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

Статті історичного блоку розкривають актуальні проблеми історії України, а також містять розвідки про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії репрезентують українсько-угорську наукову співпрацю, аналіз мовних явищ за матеріалами пам'яток XVI–XVIII ст. та за діалектними джерелами, а також дослідження проблеми інтеграції науково-технічного прогресу (психолінгвістичний аспект).

Дослідження з літературознавства зосереджені довкола аналізу підручників з української літератури XIX століття в університетській системі, особливостей зображення подій Другої світової війни у прозі Росії, США й Угорщини XX століття, а також дослідження поезії – віршів Шевченка та урбаністичних віршів Георга Гайма та Богдана Ігоря Антонича.

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2020. Vol. 33. 540 p.

The collection unites studies in history, linguistics, and literary studies.

Articles of the historical section reveal current problems in Ukraine's history and contain research about famous people and their importance in forming Ukrainian statehood.

Linguistic studies represent Ukrainian-Hungarian scientific cooperation, analysis of linguistic phenomena based on the materials of the 16th-18th centuries and dialect sources, and research on the problem of integration of scientific and technological progress (psycholinguistic aspect).

Research on literary studies focuses on the analysis of textbooks on Ukrainian literature of the 19th century in the university system, the features of the events of World War II in the prose of Russia, the USA, and Hungary of the 20th century, as well as a study of poetry - poems by Shevchenko and urban poems by George Heim and Bohdan Ihor Antonych.

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 9 від 03.12.2020 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., проф. (Україна)

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристина (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Паршин Ілля. Маловідома згадка про грамоту Луцького єпископа від 1319 року	3
Войтович Леонтій. Стільсько: між фактами і вигадками.	13
Пашук Володимир. Греко-католицьке духовенство – важливий соціальний чинник формування товариства «Просвіта»	38
Кондратюк Костянтин, Коцюмбас Ореста. Академічна гімназія у Львові (1849–1914)	50
Руда Оксана. Роль політичної партії «Мізрахі» в розвитку єврейського приватного шкільництва у міжвоєнній Польщі	69
Chotary Juriy. Plona Zginyi, the symbol of freedom and courage	81
Пагіря Олександр. Від співпраці до ворожнечі: протистояння Карпатської Січі та чехословацьких органів безпеки на зламі (1938–1939)	90
Ільницький Василь, Батюк Тарас. Боротьба радянських репресивно-каральних органів проти підрозділів тактичного відтинку 22 «Чорний ліс» (1946–1947)	111
Артимишин Юлія. «Закерзоння» як концепт: лінія–кордон–терен–втрачений регіон?	137
Боднар Галина. «Постійно відчували цензуру і відповідну планку над собою»: Львівський університет імені Івана Франка в 1970-х – середині 1980-х років (структура, викладачі, кадрова політика)	157
Піх Олег. Геополітичні розбіжності як чинник відносин Польщі та Росії (1994–2004)	177
Артимишин Павло. Харківські угоди 2010 року: візії політичних, медійних та експертних середовищ в Україні	194
Krasivskyi Orest, Pidberezhnyk Nadiia. Problems of nation-building processes in Ukraine at the present stage	214
Попко Сергій. Військово-політична співпраця України з НАТО: особливості імплементації програм співробітництва (кінець ХХ – початок ХХІ століття).	222
Матіїв Юлія. Соціальна політика в дискурсі політичних партій на позачергових виборах до Верховної Ради у 2014 році.	234
Воєнна історія	243
Підшибякін Сергій. Іловайська трагедія 2014 року в дискурсі української громадської думки	243

Полтавець Юрій. Особливості навчального процесу в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного на сучасному етапі	260
Постаті	270
Патер Іван. Іван Пулкою – український патріот, політик, державник	270
Сова Андрій. Освітньо-виховна діяльність Івана Боберського в Канаді.	294
Каменцев Денис. Публіцистична діяльність Володимира Сальського	306
Галів Микола, Огар Анна. «Член ОУН» Варвара Степанівна Журбенко: доля репресованої вчительки (за матеріалами архівно- кримінальної справи)	318
Кравець Наталія. Архівно-слідча справа Василя Проходи як історичне джерело	331
Костишин Роман. Громадсько-політична діяльність Володимира Кохана в 1920–1960-х роках	342
Романюк Михайло. Життєвий шлях Лицаря Срібного хреста заслуги УПА Івана Червака («Дністрового»).	352

МОВОЗНАВСТВО

Барань Єлизавета, Барань Адальберт. Внесок Іштвана Удварі в реабілітацію наукової спадщини Антонія Годинки	364
Осінчук Юрій. Церковнослов'янські запозичення в лексичній системі української мови XVI–XVII століть	379
Ястремська Тетяна. Картина світу і концепт: проблема (пере)осмислення.	394
Мех Наталія, Мех Олег. Інформаційно-техногенний фактор і людина: психолінгвістичний аспект	411

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Генц Адріана. Історія літератури чи філологічні студії: підручники з української літератури XIX століття в університетській системі	422
Барань Адальберт. Особливості зображення подій Другої світової війни у прозі Росії, США й Угорщини XX століття (за романами Василя Гроссмана «Життя і доля», Джеймса Джонса «Віднині і повік», Імре Кертеса «Знедоленість»)	433
Шкраб'юк Петро. У житті й боротьбі – разом (чотири силуетки про незвичайних жінок України)	448
Пастух Тарас. Шляхи рецепції віршів Шевченка	465
Гаврилів Тимофій. Місто в модерністичній поезії. Урбаністичні вірші Георга Гайма та Богдана Ігоря Антонича	480

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

- Мочернюк Наталія.** [Рец.]: «Живий живе гадає!»: творча спадщина і чин Івана Іванця з погляду XXI століття [на кн.]: Іван Іванець (1893–1946). Стрілецькі мемуари, творча спадщина / Упоряд. А. Яців і Р. Яців; вст. сл.: П. Гринчишин; наук. ред. і авт. вст. ст. д.і.н. М. Литвин. Львів, 2019. 476 с.: іл. 494
- Голик Роман.** [Рец.]: Львівська Ставропігія XVIII – початку XX століття: консервативна організація перед викликами модерності [на кн.]: Киричук О., Орлевич І. Львівський Ставропігійський інститут (1788–1914). Роль у суспільно-політичному, культурному та релігійному житті українців Галичини / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича; Львівський музей історії релігії. Львів: Логос, 2018. 288 с. 499
- Тараніна Богдана.** [Рец. на кн.]: Максим Яременко. Перед викликами уніфікації та дисциплінування: Київська православна митрополія у XVIII столітті. Львів: Вид-во УКУ, 2017. 272 с. (Серія «Київське християнство», т. 4). 503
- Приступа Євген.** [Рец. на]: Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с. 512
- Міщанин Василь.** [Рец. на]: Вегеш М.М., Віднянський С.В. Августин Волошин – «батько карпатоукраїнського народу». Київ: Парлам. вид-во, 2020. 472 с. + Іл., ім. пок. 516
- Голик Роман.** [Рец.]: Освіта для нації: нова праця про міжвоєнну Галичину [на кн.]: Руда О. Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках XX століття: реалізація та рецепції: монографія / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 802 с. 526

ЮВІЛЕЇ

- Ресент Олександр.** *Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere* . . . 530
- Ястремська Тетяна.** Слово про Вчителя:
до ювілею Павла Юхимовича Гриценка. 533